

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ПУБЛІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ
МАТЕРІАЛИ
VII МІЖНАРОДНОГО ПРАВНИЧОГО ФОРУМУ

Funded by
the European Union

PRAVO-JUSTICE

VARNA
FREE
UNIVERSITY
"CHERNORIZETS HRABAR"

umb
UNIVERSITATEA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

BCM
BUKOVINIAN
CENTER OF
MEDIATION

АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИКІВ
"ПРАВО"
ПРАВОПРАХОВИХ ПРАВАХ

28 травня 2024 року

Мехнодрук

м. Чернівці

3. Головкін Б. М. Кримінологічна характеристика жертв дорожньо-транспортних пригод. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. Ужгород, 2023. Т. 2. Вип. 80. С. 23-29.

Горелова В.Ю. кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри державно-правових дисциплін Університет економіки та права «КРОК»

Право людини на отримання професійно-етичної послуги медіатора: правовий аспект

На сьогодні не тільки в Україні, але й у всьому світі більшість конфліктів виявляється у сфері права. З моменту прийняття Закону України «Про медіацію» медіація стала офіційно визнаною формою вирішення конфліктів між сторонами у різних галузях права. В Європейських країнах застосування медіації на практиці довело ефективність, а отже необхідність застосування в національному законодавстві потребує вдосконалення з огляду на інтеграційні процеси України до Європейського співтовариства. З огляду на зазначене, можна констатувати, що реальне застосування медіації потребує опрацювання всіх суттєвих питань з метою усунення прогалин в чинному законодавстві.

У статті 13 чинного Закону України «Про медіацію» зазначено, що медіатор повинен дотримуватися норм професійної етики, розробленої об'єднаннями медіаторів. Приналежно, відповідно до статті 12 зазначеного закону, медіатор зобов'язаний здійснювати підготовку до медіації та її проведення відповідно до кодексу професійної етики медіатора та під час підготовки до медіації надавати сторонам конфлікту (спору) для ознайомлення кодекс професійної етики [1]. Таким чином, мова йде про зобов'язання медіатора відповідати етичним критеріям та принципам, що прямо не вказані в законі, та не окреслені в будь-якому єдиному Кодексі етики, адже кожне окреме об'єднання медіаторів може затвердити власний документ, який не суперечить Закону України «Про медіацію». Окрім того, в жодному законодавчому документі не зазначено поняття етики медіатора та не визначені її основні критерії, що вбачається суттєвою прогалиною, оскільки може викликати плутанину та певні розбіжності у поглядах на етичність професії медіатора, що може негативно позначитися як на професійній діяльності медіатора так і на відносинах медіатора зі сторонами конфлікту.

Українська національна традиція втім має свою власну історію етики, яка хоча й мало досліджена, але з огляду на риси характеру сучасного українського народу можна з впевненістю стверджувати на його високому моральному дусі. За влучним зазначенням О. А. Стасевської, своєрідним індивідуалізмом українського народу та ознаками його менталітету завжди був потяг до морального вдосконалення особистості, визнання рівності людей та неприйняття деспотизму [2, с. 30]. Всебічно досліджуючи поняття етики спираючись на низку національних досліджень можна стверджувати, що етичні міркування народжувалися на основі богословських цнот та будувалися на основі чеснот, які об'єктивувалися шляхом опису поведінкових моделей українського народу. Відповідно, дослідники дійшли висновків, що етика є духовним та культурним механізмом регуляції поведінки людей в соціумі на підставі уявлень про моральні цінності та принципи ставлення до інших людей [3, с. 279 – 280]. Приналежно, право людини на отримання

професійно - етичної послуги медіатора повинна розглядатися в якості «необхідного», адже на думку науковців етика, як категорія, незамінна у тих галузях, де людина у своїй професійній діяльності має справи з іншою людиною та має значний соціальний вплив [4, с. 59]. З іншого боку, дослідниками наголошується на необхідності оновлення розуміння добра-мірила вчинків людей з метою якісних людських взаємин у професійної діяльності та належної комунікації, що робить можливими взаєморозуміння і адекватну реакцію адресата на інформацію [5, с. 14-15]. Можна зробити висновок, що необхідність професійної етики медіатора впливає з необхідності її соціально-культурного призначення, визначає систему цінностей та принципів, які мають відповідати загальним поняттям добра з метою адекватної професійної комунікації.

Право людини на отримання професійно - етичної послуги медіатора доцільно розглядати у комплексі осмислення аксіологічних, соціальних, філософських та правових вимірів. Досліджуючи роботи фахівців в галузі психології, Т.С. Токарева посилається на думки вчених, на думку яких медіацію визнають в якості практичної психології [6, с. 317], що вбачається спірним з огляду на те, що об'єкт медіації – конфлікт хоча і є явищем психології але процес його вирішення відноситься до соціальної сфери, відбувається у правовому просторі (народжується і вирішується в мажах юридичних наслідків). Тобто між особами конфлікт хоча й окреслений приватними інтересами він все ж таки виникає і існує у просторі громадянського суспільства. На підставі таких міркувань, можливо зазначити, що специфічність діяльності медіатора не повинно зводитися до психології з огляду на агональний (змагальний) характер самого об'єкту (конфлікту) медіації де медіатор не може бути ані стороною, а ні арбітром. Тобто робота медіатора здійснюється на інституційних правових засадах, тоді як присутній психологічний аспект (як будь-яка людська діяльність) суто неінституційний. Приналежно, Т.С. Токарева зазначає на подвійній природі етики медіатора, оскільки конфлікт (як об'єкт медіації) є по-суті психологічною категорією, тоді як вирішення його повинне здійснюватися в межах права. Тобто медіатор, повинен поєднувати у своїй діяльності щонайменше дві ролі: враховувати етичні засади представників юридичних та психологічної професій [6, с. 310] з чим варто погодитися.

Відповідно до вимог статті 12 та 13 Закону України «Про медіацію» в нашій державі існує Кодекс професійної етики медіатора міжнародного комерційного арбітражного суду при торгово-промисловій палаті України Затверджений Рішенням Президії Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово промисловій палаті України, що розроблений на основі Європейського кодексу поведінки медіаторів [7]. Даний кодекс повністю дублює етичні принципи, що ставляться у вимогу до медіатора у статті 4 Закону України «Про медіацію», а саме: добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації. При цьому зазначений кодекс доповнює принцип компетентності, що вбачається зайвим, адже відповідно до вимог статті 9 та 10 Закону України «Про медіацію» медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном, тобто має бути компетентна [7, ст. 9-10].

Такі самі вимоги щодо етики медіаторів висуває Кодекс професійної етики медіатора затвердженого рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» (2022) додаючи до принципів професійної етики медіатора «відповідальне ставлення до підтримання належного рівня професійної

компетентності» [8] що вбачається більш вдалим, оскільки спонукає медіатора до самовдосконалення. Можна дійти висновку, що в Україні будуть і надалі з'являтися різноманітні етичні Кодекси медіаторів (що прямо передбачено ст.13 Закону України «Про медіацію», зміст яких має не суперечити зазначеному Закону і таких кодексів одночасно може існувати безліч. Такий стан хоча і не суперечить загальним етичним засадам суспільства (адже основні положення етики зазначені у відповідному Законі) втім може привести до плутанини і непорозумінь.

Цікавим видається положення Кодексу етичних стандартів медіаторів Колумбії, відповідно до якого роль медіатора зводиться до сприяння у спілкуванні між сторонами конфлікту. Відповідно, медіатор не має повноважень нав'язувати рішення, а тільки сприяє взаєморозумінню, орієнтує сторони на їхні інтереси та використовує творче вирішення проблем, щоб сторони могли досягти власної згоди. Наприклад, відповідно до зазначеного Кодексу, медіатор повинен: заохочувати та допомагати сторонам у вирішенні питання про те, як краще його вирішити; утримуватися від будь-яких наказів або осуду сторін чи осуду вибраних ними варіантів врегулювання конфлікту; дотримуватися етичних стандартів практики; забезпечити процес медіації справедливим і збалансованим для всіх сторін конфлікту; не висказувати особистих переконань чи світоглядних особистих. Окрім того зазначено, що якщо в будь-який час під час сесії медіації, медіатор вважає, що його/її особисті цінності суперечать Кодексу етичних стандартів, він/вона має відмовитися від участі в медіації [9].

Відповідно до Кодексу етики JAMS (Каліфорнія) до медіатора висувається цілий перелік зобов'язань, а саме: гарантувати, що сторони розуміють, що його робота – це роль нейтрального посередника, а не представника чи захисника будь-якої сторони; не пропонувати будь-якій стороні, чи сторонам юридичні консультації; у разі, якщо медіатор пропонує оцінку позиції сторони чи ймовірного результату вирішення справи в суді, або пропонує рекомендації щодо врегулювання спору, то він повинен переконатися, що сторони розуміють, що медіатор не виступає як адвокат будь-якої сторони та не надає юридичних консультацій; бути особливо чутливим до рольових відмінностей сторони конфлікту, якщо така сторона не представлена адвокатом на медіації, і має ретельно пояснити обмеження ролі медіатора та отримати письмову відмову від представництва від кожної непередставленої сторони; у випадку допомоги у підготовці мирової угоди, якщо адвокат будь-якої сторони відсутній, медіатор повинен рекомендувати кожній непередставленій стороні провести незалежну перевірку угоди адвокатом до її укладання; повинен докладати зусиль, щоб бути в курсі подій юридичної практики [10].

Отже, право людини на отримання професійно - етичної послуги медіатора впливає із соціального призначення медіації, яка полягає у наданні інформаційних послуг (впровадження переговорів) у позасудовому вирішенню наявного чи можливого конфлікту між сторонами. Слід зауважити, що професійна етика медіатора як цінність у соціумі буде мати місце лише тоді, коли медіатор буде відповідати за етичність ведення переговорів.

Список літератури

1. Закон України «Про медіацію». Науково-практичний коментар. 3-19 Станом на 1 квітня 2023 р. / За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Кармази О. О., кандидата юридичних наук, доцента Федоренко Т. В., кандидата юридичних наук, доцента Ізуйти П. О. – К. : Талком, 2023. – 241 с.

2. Стасевська О.А. Етична складова української філософської думки: історична специфіка та сучасний стан. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19116/1/29-45.pdf>
3. Вознюк М.Н. Етика. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 300 с.
4. Ткаченко К.О. Філософські засади адвокатської етики в соціокультурному контексті : дис. ... канд. філос. наук : Одеса, 2021. 188 с.
5. Криворучко С.В. Професійна етика журналіста на сучасному етапі розвитку демократії в Україні : дис. ... канд. філол. наук: . Київ, 2003.180 с.
6. Токарева К. С. Адміністративно-правове регулювання медіації: сучасний стан та тенденції розвитку : дис. ... д-ра юрид.наук. Київ? 2021. 468 с.
7. Кодекс професійної етики медіатора міжнародного комерційного арбітражного суду при торгово-промисловій палаті України Затверджений Рішенням Президії Міжнародного комерційного арбітражного суду при агропромисловій палаті України від 07 грудня 2022 року. URL: https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Kodeks-etyku-MKAS_dlya-sajtu.pdf
8. Кодекс професійної етики медіатора затверджений рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 19 лютого 2022 р., протокол № 1/2022. URL: <http://namu.com.ua/ua/info/mediators/nseyenf-yekhyunyrueekakhsua/>
9. Code of Ethical Standards for Mediators. Multi-Door Dispute Resolution Division. Superior Court of the District of Columbia. URL: <https://www.dccourts.gov/sites/default/files/MultiDoor-PDFs/MD%20Mediators%20Code%20of%20Ethics.pdf>
10. Mediators ethics guidelines. URL: <https://www.jamsadr.com/mediators-ethics/>

Грекул-Ковалик Т.А. кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри теорії права та прав людини юридичного факультету ЧНУ імені Юрія Федьковича

Сімейні права внутрішньо переміщених осіб: принципи захисту й охорони

Сім'я – життєво необхідна цінність для людства, яка нерозривно пов'язана з індивідуалізацією та гідністю особистості. У цьому контексті гостро постає питання про функціонування механізму державного захисту сімей внутрішньо переміщених осіб, зокрема, в умовах надзвичайних ситуацій чи воєнного стану. Загалом, сім'я є багатограним і складним явищем, яке не можна пояснити лише юридичними ознаками, а тому сформулювати єдиний підхід і закріпити його на законодавчому рівні неможливо. Крім постійного зв'язку, що виникає між фізичними особами, необхідна наявність суттєвих ознак, зокрема, прав й обов'язків, спільних для кожного члена сім'ї.

Фундаментальні норми щодо захисту сімейних прав внутрішньо переміщених осіб містяться в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [8]. Так, перші три положення статті 9 гарантують: єдність сім'ї; розшук і возз'єднання членів сім'ї у разі втрати зв'язку з ними, внаслідок внутрішнього переміщення; доступ до інформації про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї або близьких родичів.

Для розуміння сутності механізмів, за допомогою яких держава охороняє права внутрішньо переміщених сімей, необхідно розрізняти терміни «охорона» і